

Gävle

GÄVLE stadsområde omfattar utom själva stadsbebyggelsen vid Gävleåns utlopp i Gävlebuktens innersta ända och området däromkring även hela den norra kuststräckan vid Gävlebukten och en stor del av den södra jämte några glesa skärgårdsöar, ett område på tillsammans 71,83 kvkm, varav 71,64 land. Det är ett låglänt kustland av ganska karg och ödlig natur och risig växtlighet, i vilken utmed stränderna havtornet bildar ett karakteristiskt inslag.

Fornminnen: Lämningar efter mänskligt liv i denna trakt äro kända med säkerhet alltifrån järnåldern. En del åtminstone tidigare förefintliga kummel kunna dock möjligen vara bronsålderslämningar.

Av järnåldersgravar äro flera högar med fotkedjor samt en stensättning m. m. nu försvunna. Dock finnas ännu t. ex. högar vid Sikvik. Vid Södertull har tillvaratagits en runsten, som förts till Trefaldighetskyrkan, varefter en kopia uppsatts på fyndplatsen. I en inskrift nämnas England och Tavastland.

Vissa fynd, som ha gjorts här och i närheten, tyda på handelsförbindelser med länderna öster om Östersjön, en forntida motsvarighet alltså till vad som senare skulle vålla uppblomstringen av staden Gävle. Platsen, där staden ligger, är i själva verket väl ägnad till

handelsplats, då den samfärdsled, som Gävleån utgör, här skäres av en annan, nämligen Enköpingsåsen.

Först 1403 förekommer staden i skriftliga källor, dock omtalad som en ort, där handel länge bedrivits. Som ort är "Gaffwle" omtalat redan under 1200-talet, då en Johan Hising härstädes nämnes. Till stadens uppsving torde ha bidragit, att under konung Albrekts krig handelsvägen över Stockholm var spärrad och utförseln av järn från Bergslagen måste gå andra vägar. I den följande tiden rådde häftig konkurrens mellan Stockholm och Gävle, och detta bidrog möjligen till att Gävle först av alla svenska städer ställde sig på Gustav Vasas sida. Motgångar för staden voro eldsvådor, som övergingo den 1569 och 1605. År 1636 tillfogades den ett svårt slag genom det fullständiga genomförandet av det "bottniska handelstvånget", vilket innebar, att Sveriges städer vid Bottniska viken och Finlands förbjödos utöva handel med orter söder om Stockholm. År 1673 upphävdes dock dess strängaste bestämmelser för Gävles vidkommande. Rörelsen var emellertid ganska obetydlig under den närmaste tiden, och först långt fram på 1700-talet började den verkliga uppblomstringen med livlig handel, sjöfart och skeppsbyggeri.

Bland de näringsgrenar, som numera äro stadens inkomstkällor, intagas första rummet av trämasse- och textilindustri (Korsnäsbolagets anläggningar, som tidigare lågo i Dalarna, ha flyttats hit). Men även porslinsindustri och kemisk teknisk industri med flera industrigrenar ha stor betydelse. Stora områden utanför stadsbebyggelsen upptagas därför av fabriksanläggningar, så utefter hela den södra kuststräckan av Gävlebukten, där avfallet från sulfittfabrikerna till och med hotar att tillintetgöra fisket vid kusten.

Jordbruksvärde: 1.789.600 kr. I jordbruksvärdet ingående värde å skogsmark: 137.300 kr. Skogsvärde: 680.000 kr. Tomt- och industrivärde: 3.475.400 kr.

"Gefle" är det sätt, på vilket stadens myndigheter skriva dess namn. I kyrkligt avseende är Gävle delat på två församlingar, Heliga Trefaldighets och Staffans.

Heliga Trefaldighetskyrkan, "Stora kyrkan" (1:a bilden), är uppförd 1639—54 på grunden efter en medeltidskyrka, som nedbrann 1605. Tornet fullbordades 1781, gravkoret å dess sydsida 1789 och vapenhuset 1900. Valven i det inre äro omgjorda under senare tid. Kyrkan har altarprydnad och predikstol, som utförts under senare delen av 1600-talet av Ewert Friis från Holstein, samt en 1100-talsdopfont. Sankt Staffans-kyrkan (2:a bilden) är uppförd i tegel 1930—32 efter ritningar av Knut Nordenskjöld. Dessutom finnas fyra kapell. — Kyrkoherde i Heliga Trefaldighet: Strömquist, Carl Eric Fredrik. — Kyrkoherde i Sankt Staffan: Prosten Neander, Jakob Herman Natanael.

